

Factori perturbatori în apreciere și notare

Prof. Sasu Elena Carmen
Școala Gabriel Marinescu-Tigveni

Practica docimologică scoate în evidență numeroase disfuncțiuni și dificultăți în evaluarea corectă și obiectivă a rezultatelor școlare. Idealul obiectivității în notare este afectat de anumite circumstanțe care pot induce variații destul de semnificative, relevate fie la același examinator în momente diferite (variabilitate intraindividuală), fie la examinatori diferiți (variabilitate interindividuală). Cele mai multe împrejurări, generatoare de erori și fluctuații în notare, privesc activitatea profesorului. Vom analiza succint, în continuare, cele mai întâlnite situații și efecte perturbatoare.

- **Efectul "halo"** Aprecierea se realizează prin extinderea unor calități secvențiale la întreaga conduită didactică a elevului. Aprecierea unui elev la o anumită materie se face potrivit situației obținute la alte discipline. Efectul are ca bază psihologică faptul că impresia parțială iradiază, se extinde asupra întregii personalități a elevului. Cei mai expuși acestui efect pot fi elevii de frunte sau cei slabi. Profesorii, în virtutea unor judecăți anticipative, nu mai observă eventualele lipsuri ale elevilor buni, după cum nu sunt "dispuși" să constate unele progrese ale elevilor slabi. Pentru diminuarea consecințelor negative presupuse de acest efect, se poate apela la mai multe modalități practice. Recurgerea la examene externe este o primă strategie. La aceste examene sunt atrași profesori de la alte școli, care vor realiza corectarea. Apoi, o altă strategie benefică poate fi extinderea lucrărilor cu caracter secret, care asigură anonimatul celor apreciați. Mai invocăm efortul volitiv permanent, venit din partea profesorului, de a pune între paranteze antecedentele apreciative la adresa unui elev, de autoimpunere a unei valorizări cât mai obiective. În evaluarea conduitei se pot identifica două variante ale efectului "halo". O primă ipostază este constituită de efectul "blând", caracterizat prin tendința de a aprecia cu indulgență persoanele cunoscute, comparativ cu cele necunoscute. "Noul venit" este întâmpinat cu mai multă circumspecție. O a doua concretizare este dată de eroarea de generozitate. Aceasta intervine atunci când educatorul are anumite motive în a se manifesta cu o anumită indulgență: tendința de a prezenta o realitate la modul superlativ, dorința de a masca o stare de lucruri reprobabilă, interesul de a păstra "neîntinată onoarea clasei" etc.

- **Efectul "Pygmalion" sau efectul oedipian.** Aprecierea rezultatelor obținute de un elev este influențată de părerea pe care profesorul și-a format-o despre capacitățile acestuia, părere care a devenit relativ fixă. Într-un fel, ca și în mitologia greacă, ideile și opiniile evaluatorului determină apariția fenomenului. Predicțiile profesorilor nu numai că anticipă, dar și facilitează apariția comportamentelor invocate. Încrederea în posibilitățile elevilor și convingerea manifestă că sunt capabili de reușite constituie modalități de diminuare sau de anihilare a consecințelor acestui efect.

- **Ecuatia personală a examinatorului.** Fiecare cadru didactic își structurează criteriile proprii de apreciere. Unii profesori sunt mai generoși, uzitând valorile de "sus" ale scării valorice, alții sunt mai exigenți, exploatând cu precădere valori intermediare sau de "jos". O serie de profesori folosesc nota în chip de modalitate de încurajare, de stimulare a elevului, altă parte a profesorilor recurg la note pentru a măsura obiectiv sau chiar pentru a constrânge elevul în a depune un efort suplimentar. Unii apreciază mai mult originalitatea soluțiilor, alții conformitatea cu informațiile predate. O ipostază aparte a efectului discutat este exigenta diferită pe care o manifestă examinatorii. Diferențele se pot evidenția la același examinator, pe parcursul anului de învățământ, sau între evaluatorii de la școli diferite.

- **Efectul de contrast.** Apare prin accentuarea a două însușiri contrastante care survin

imediat în timp și spațiu. În mod curent, profesorii au tendința să opereze o comparare și o ierarhizare a elevilor. Se întâmplă de multe ori ca același rezultat să primească o notă mai bună, dacă urmează după evaluarea unui rezultat mai slab (în sensul că, după o lucrare slabă una bună pare a fi și mai bună), sau să primească o notă mediocră, dacă urmează imediat după răspunsurile unui candidat care a dat răspunsuri excelente. Conștientizarea de către profesorul examinator a efectelor datorate contiguității probelor constituie un prim pas pentru eliminarea consecințelor nedorite, presupuse de acest efect.

- **Efectul de ordine.** Datorită unor fenomene de inerție, profesorul menține cam același nivel de apreciere pentru o suită de răspunsuri care, în realitate, prezintă anumite diferențe calitative. Examinatorul are tendința de a nota identic mai multe lucrări diferite, dar consecutive, fără necesarele discriminări valorice.
- **Eroarea logică.** Constă în substituirea obiectivelor și parametrilor importanți ai evaluării prin obiective secundare, cum ar fi acuratețea și sistematicitatea expunerii, efortul depus de elev pentru a parveni la anumite rezultate (fie ele chiar și mediocre), gradul de conștiinciozitate etc. Abaterea se justifică uneori, dar ea nu trebuie să devină o regulă.

Unele erori sunt facilitate de specificul disciplinei la care se realizează evaluarea. Disciplinele de învățământ riguroase, exacte se pretează la o evaluare mai obiectivă, pe când cele umaniste și sociale predispun la aprecieri marcate de subiectivitatea profesorului. Starea de moment, oboseala și factorii occidentali pot favoriza apariția unor erori în evaluare.